

A „TRIANONI HATÁR” HATÁROKMÁNYAI

MAPS DEPICTING THE NEW BORDERS OF HUNGARY, 1921–1925

SUBA JÁNOS PhD, alezredes, a Hadtörténeti Térképtár vezetője
Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest

Abstract

Clearly defined international frontiers guarantee good relations between neighbouring countries. This explains the significance of determining the borderline, which can happen in descriptions, on maps, and by landmarks in space. The latter aims at making the borderline perceptible. The most important written means of defining frontiers is mapping. The borderline is one of the pieces of information that a map provides. In practice, certain points of the borderline are symbolised by landmarks, which are also indicated on maps. Thus, the most important aspect of border maps is the accurate depiction of landmarks and the line that connects them. Landmarks are indicated by small points on the maps, and the variety of the marks renders it possible to differentiate between landmarks and triangulation points according to their category and quality. Boundaries are being recorded by lines in cartography. After the First World War, Hungary's new frontiers were defined in 1920 by the Trianon Peace Treaty. The sections of the newly-established borderline were depicted on maps of various scales.

1. Bevezetés

A határtérképek a történeti földrajz egyik – ez idáig még fel nem használt – forrása. Például a „határmentiség” – amelynek vizsgálata az elmúlt évtizedekben fellendült – kutatásában tölthetnek be fontos szerepet. Jelen dolgozatunkban a trianoni békeszerződés térképeit ismertetjük. A trianoni béke a történelmi Magyarország eddigi évszázados térszerkezetét feldarabolta.¹ Az elcsatolt területeket az utódállamok beintegrálták a saját térszerkezetükbe.² Ezen térszerkezetek az Európai Unió tevékenysége nyomán módosulnak, változnak.³ Ezen határtérképek az akkori állapotokat rögzítik.

2. Határ

Az államhatár egy olyan képzeletbeli vonal, amely az államok területét egymástól, illetve az állami felségjog alatt nem álló területektől elválasztja. A határ tehát mindig különböző nemzetközi jogi helyzetű területeket hivatott egymástól elválasztani. A föld belsőjére és a légitérre is tekintettel államhatárnak azt a képzeletbeli síkot kell tekinteni, amely a képzeletbeli vonalra felfelé és lefelé merőleges.⁴

Az államhatárok mindig a szárazföldi terület kiterjedését állapítják meg. Az államhatár az állam területi felségjoga gyakorlásának határa. Az államhatárok ugyanakkor azt a területet is körülhatárolják, amelyen az államnak bizonyos nemzetközi jogi kötelezettségei vannak. A határok pontos megvonása ezért mind az állam belső élete, mind az államközi kapcsolatok szempontjából elengedhetetlen.

A nemzetközi jognak nincsenek anyagi jogi szabályai arra vonatkozóan, hogy adott esetben két állam között a határ hol húzódjék. Nem jogi, hanem politikai kérdés, hogy egy konkrét esetben hol vonják meg a határt.⁵

Az államhatárok részben természetes, részben mesterséges határok. E megkülönböztetésnek jogi szempontból nincs jelentősége. A határ tehát mindkét esetben azonos fogalom: az érdekelt államok megegyezésével megállapított vonal, illetve az arra merőlegesen elhelyezkedő sík.

Az országok határainál a legfontosabb és egyben a legrégebbi szempont a könnyű felismerhetőség. A természetes határok esetében is szükségképpen létezik egy képzeletbeli vonal: a hegynél ez a vonal a hegygerinc, illetve a vízválasztó; a folyónál a meder középső vonala, illetve, ha a folyó hajózható, a hajózható mederrész középvonala (az ún. sodorvonal). Emiatt volt a folyamhatároknak nagy szerepük és jelentőségük a történelemben, még olyan kis folyónak is, mint például a Lajtának, a „magyar Rubiconnak”.

Ahol a természet nem gondoskodott a határ felismerhetőségéről, ott megtette azt az állam. Ez elsősorban az erdőségeknél volt fontos, ott meghatározott sávban kiirtották az erdőket, például a magyar–román határvonalon a Kárpátokban 8 méter szélességben.⁶

A mesterséges határokat az országok egymás közötti megállapodásai, békeszerződések jelölik ki. A határvonalak nem szabatos és nem pontos leírása esetén „határviták”, „határfoglalások”, „határvillongások” keletkeznek, amelyek többségét jogi úton rendezik, és azután törvénybe foglalják. Az ok az volt, hogy a határszéli birtokok tulajdonosai elkezdtek vitatni a birtokuk határait, amelyek egyben az ország határai is voltak. A határvillongások kiegyenlítésére határbiztosokat küldtek ki, illetve határmegállapító bizottságokat neveztek ki. A bizottságok munkáját segítették elő a vitás területeket ábrázoló térképek, illetve térképművek. Az ország határainak változásait is leírták, illetve térképeken rögzítették.⁷

A mai értelemben vett – terepen, geodéziaiilag kijelölt, különböző határjelekkel (megjelölt) állandósított és határokmányokban (térképeken, szövegben) szabatosan rögzített – határmegjelölés a polgári nemzetállamok létrejöttével alakult ki, és vált általánossá.

A magyar állam ilyen tematikus jellegű térképművei a XIX. században, a dualizmus idején keletkeztek, amikor a vitás országhatárokat helyi, országos vagy nemzetközi bizottságok megállapították, és ennek eredményeit határtérképeken, illetve határokmányokban rögzítették. A XX. században pedig a békekötések eredményeképpen írták elő a határmegállapító bizottságok felállítását és az új határok térképi ábrázolását.⁸ A XX. században a magyar történelem eseményeit rögzítő – az ország határait kijelölő – békeszerződések végrehajtásának folyamatát a határtérképek és határleírások rögzítették. Ezért ezek a térképek fontos történeti-földrajzi forrásokat is képeznek.

A térben megjelenő határ többszintű munkatevékenység eredményeként fogható föl, hiszen a békeszerződésekben leírt határ kijelölése igen összetett, komplex jellegű feladat. Benne a konkrét műszaki szakmunkák (demarkáció) összefonódva jelentkeztek a konkrét politikai határmegállapítással (a delimitációval), illetve a történeteket rögzítő dokumentumok, okmányok adminisztrációs jellegű elkészítésével. A munkálatoknak elengedhetetlen előzménye az a bonyolult, összetett folyamat, amelynek során a magyar törvények közbebecikkelyezett békeszerződések számos áttételen keresztül megjelentek konkrét műszaki feladatként.⁹

3. A határ jelölése a topográfiai térképeken

A térkép egyik információja a határ. A természetben ennek töréspontjait határjelek tesztetik meg, amelyet a térképen is jelölnek. A határtérképek jelentőségének megértéséhez ismerni kell a topográfiai térképek határvonal ábrázolását, amely méretaránytól függően egyezményes jelekben (jelkulcsban) fejeződik ki.

A határvonal – esetünkben az országhatár – térképi ábrázolására mindig nagy gondot fordítottak a kartográfusok. A Habsburg monarchiában egységes jelkulcsról csak 1827 után beszélhetünk, bár a határvonal feltüntetésére, kiemelésére az I. katonai felmérés során is nagy figyelmet szenteltek.

Szárazföldi határ esetében a határkövek közötti határrészek általában egyenesek, így azokat vonalzó mellett is ki lehet rajzolni. Elvileg folytatólagosan kell kirajzolni, csak ott szabad megszakítani, ahol fontos részleteket takarnának el. A határ menetének azonban a megszakítás helyén is világosan kiolvashatónak kell lennie. A határjel tengelyvonalának pontosan a határvonal nyomán kell haladnia, ha a határt síkrajzi elemek jelzik (út, keskeny folyó vagy árok, csatorna stb.), akkor a határ jelét váltakozva kell kirajzolni a síkrajzi vonalak két oldalán. Ha a határ keskeny gerincen, házsorok között, keskeny vízvonalakban halad, a határjelet egyharmaddal vékonyabban rajzolják ki. A határkövek és határcövek között csak a rajzilag kifejezhető töréspontokon lévőket rajzolják ki, valamint a hosszabb egyenes szakaszokon általában km-enként egy-egy.

A folyók, holtmedrek, csatornák stb. mellett, ahol a határkövek mindkét oldalon vannak elhelyezve, elvileg minden határkövet ki lehet rajzolni, de ha sűrűn vannak elhelyezve, a nem jellegzetes helyen állókat el is lehet hagyni. Ha a határ két oldalán egymással szemben elhelyezett határkövek azonos számozásúak, akkor ügyelni kell, hogy a szemben lévő azonos számozású határkövet is ábrázoljuk, mert a két határkö között által meghatározott egyenesben, a két határkötől megadott távolságban van a határ nyomvonala.

A határpontok közül a jelentősebb, tájékoztató helyen lévőket a számát megírják. Különösen hegyvidéken, a kúpon, nyergekben, sík vidéken pedig a töréspontoknál lévő határpontok igen tájékoztatóak. A megíráshoz tartozik az illető határszakasz megjelölése is. A szakaszok megnevezését nem kell minden határkőnél megadni, elég, ha a lapszélek közelében, továbbá olyan helyeken írják meg, ahol a határszakasz jelölése változik. Ilyen helyeken célszerű a két szomszédos határkövet kirajzolni és mindkettőt szakasz-, és sor-számjelzéssel megírni. Az országhatáron a határjelek gyakran háromszögelési pontok is. Ezeket lehetőség szerint ábrázolják, még akkor is, ha nem írnak magassági adatot.¹⁰

4. A határkijelölések és határfelmérések térképei¹¹

A határtérképek – a térképek osztályozásában – a tematikus térképek csoportjába tartoznak, vagyis egy meghatározott célból egy adott szempont szerint készülnek. A tematikus térképek osztályozásában a határtérképek a történeti térképek (4.), politikatörténeti térképeinek (4.6.) a történeti határkijelölések és határfelmérések térképeit (4.6.5.) alkotják.¹²

A tematikus térképen a „tárgyakat” – esetünkben a határjeleket – pontos elhelyezésük, felismerésük és a határvonal pontos futása céljából ábrázolják. A térképi alap az általános tájékozódást és a „témának” a környezetbe való beillesztését szolgálja. Vagyis a tematikus térképek feladatai – korlátozott célkitűzésük ellenére is – hasonlóak a topográfiai térképekhez.

A tematikus térképeket többféle szempont alapján osztályozhatjuk. A határtérképekről elmondhatjuk, hogy kvantitatív (mennyiséget szemléltető), statikus (egy adott időpontra vonatkozó állapotfelvétel eredménye), analitikus (egy téma elszigetelt, kiragadott ábrázolását tartalmazza) alaptérképek, mert közvetlen méréseket ábrázoló (ezért objektív), s nagy méretarányú helyszíni felvételen alapulnak.¹³

Így a határtérképeken a legfontosabb elem a határjelek és az ezeket összekötő határvonal pontos ábrázolása. A határjeleket kis kiterjedésű pontszerű jelformákkal ábrázolják. E jelforma kis kiterjedése és változatossága lehetővé teszi a határjelek és háromszögelési pontok (típus) minőség szerinti ábrázolását. Míg a határvonalat (alaprajzhű) vonalszerű elemekkel ábrázolják. Így a határvonalak méretarányosan visszaadhatók, ez lehetővé teszi az egzakt kartometriai munkákat (pl. a távolság és területmérést).¹⁴

5. A trianoni határ térképművei és határleírásai

A trianoni határvonal konkrét, részleges megjelölését, kitűzését, térképezését, a határ-okmányok elkészítését a Szövetséges és Társult Hatalmak által létrehozott nemzetközi határmegállapító bizottságok végezték, 1921–1925 között. A határmegállapító bizottságok (a továbbiakban: HMB) munkája két szakaszra osztható. Az egyik a békeszerződésben leírt politikai határvonal megállapítása és kijelölése a terepen. A másik pedig a határkitűzés. Ezt követően került sor a határvonal felmérésére – ami tulajdonképpen a határvonal és környéke térképezését jelentette meghatározott sávban – és a határ-okmányok elkészítésére.¹⁵

5.1. A magyar–csehszlovák határszakasz határ-okmányai

5.1.1. A határvonal 1 : 25 000 méretarányú határtérképe

Az utasítások szerint „egy nagy méretarányú átnézeti térképet kell készíteni, amelynek a finom és pontos vonallal meghúzott határvonalon kívül tartalmaznia kell a határkövek helyét, jelző betűikkel és számaikkal együtt”.¹⁶ A magyar szakemberek az 1:25 000 méretarányú térképekkel kapcsolatban – mert csak ez jöhetett számításba – komoly kifogásokkal éltek. A HMB antant tagjai és a csehszlovák delegáció ragaszkodott az 1 : 25 000 méretarányú topográfiai térképek revíziójához (helyszíni helyesbítéséhez). A magyar kormány a költségekre való tekintettel nem volt hajlandó elvégezni a térképek helyszíni helyesbítését, arra hivatkozva, hogy az egész határ mentén egy „teljesen szabatos” 1 : 2880 méretarányú felmérés történik. Ezt a felmérést a szükségletekre való tekintettel amúgy is sokszorosítani kell. Javaslatára szerint az egyik példányt elküldik a Nagykövetek Tanácsához is, s ezen a térképhez, „átnézeti térkép”-ként mellékelni fognak egy jobb minőségű papíron készült 1 : 25 000 méretarányú térképet, amelybe kézzel berajzolják a határvonalat, a szakasz- és főhatárköveket. A tárgyalásokon megegyeztek, hogy magyar részről egy topográfus az előre berajzolt határövet gyors berajzolással kiegészíti, és ha egy felmérési szelvény magyar területével elkészül, a felmérési szelvényt átadja a csehszlovák térképésznek. Az így elkészült példányokat azután nyomdai úton sokszorosították.¹⁷ Ez a térképmű, mint méretarányából is kitűnik, a határvonal általános menetét mutatja be, a határ mentén mindkét oldalon 100-100 méteres sávban a terepviszonyokkal együtt.

A térképmű 68 szelvényből áll. Szelvényezése a határvonal futását követi, és a takarékoság igen fontos szempont volt elkészítésénél. A térképmű háromszínű: a csehszlovák oldalon a határvonal pirossal, magyar oldalon zölddel van kihúzva. A tereprajz, névrajz,

vízrajz fekete színű. A térképtükör $37,3 \times 28$ cm kiterjedésű. Címlapja, jelmagyarázata francia nyelvű. A határvonal futása két részletben van ábrázolva. A gyors tájékozódást a térképszelvények között megkönnyíti egy táblázat, amelyen határszakaszonként fel van tüntetve a térképszelvények száma. Minden térképszelvényen megtalálható a jelmagyarázat, amely 9 darab egyezményes jelből áll. Ezek közül 5 a határjelek típusát és háromszögelési pontot jelöli. A többi az államhatár futásának jobb megértését, az általános tájékozódást segíti elő. Minden térképen rajta van a jelmagyarázat és térképmű szelvényezése.¹⁸ Három eredeti sorozat készült, amelyet a határmegállapító bizottság tagjai aláírtak, és pecsétjükkel igazolták eredetiségét. Az eredetiken szerepel a két érdekelt állam delegációjából azon mérnökök aláírása, akik a helyszíni helyesbítést végrehajtották.

5.1.2. Az 1 : 5000 méretarányú Duna térképmű

A vízi határ – a Duna-szakasz – térképe kétféle méretarányban készült el. A magyar fél mindig hangsúlyozta, hogy az 1 : 5000 méretarányú térkép a Duna határszakaszon felmerülő kérdések elintézésére teljesen megfelelő. Hajlandó volt elfogadnia az 1 : 2880 ma. térképeket, ha a költségeket a csehszlovák delegáció viseli. Annál is inkább, mert a HMB ragaszkodott ahhoz, hogy a Duna, mint határvonalnak „szükségsszerű pontjai” koordinátákkal is meg legyen adva.

A magyar álláspont az volt, hogy a csehszlovák delegáció egészítse ki reambulálással az 1 : 2880 ma. térképeket, rajzolja be a határvonalakat. A magyar delegáció szintén elvégzi a helyszíni helyesbítést. Az így kiegészített és az 1 : 5000 méretarányú térképekkel összehasonlított térképeket a csehszlovák delegáció saját költségére sokszorosítsa, és ebből 15 példányt engedjen át a magyar félnek. Ennek ellenében a magyar delegáció vállalja az 1 : 5000 méretarányú térképek fotolitográfiai úton való sokszorosítását, és 50 példány díjtalan átengedését a csehszlovák delegációnak.¹⁹

A magyar javaslat hangsúlyozta, hogy a térképek sokszorosítása a szelvénykereten belül a Duna főágának partján csak a „szükségsszerű sávra” terjed ki. A hivatalos álláspont szerint a 46 darabból álló 1 : 5000 méretarányú térképek képezik hivatalosan a határdokumentumok egyik részét. Az 1 : 5000 méretarányú Dunát ábrázoló szelvények sokszorosítását a m. kir. Államnyomda végezte. Minden térképről 100 másolat készült. A másolatok három, finom papírra nyomott példányát a HMB összes tagja aláírta, ezek képezték az előírt eredeti okmányokat.²⁰ A térképek egyszínű feketék, méretük $75,5 \times 60,5$ cm.

5.1.3. Az 1 : 2880 méretarányú Duna térképmű

A Duna szakasz 1 : 2880 méretarányú térképei 1922–1925 között készültek el 115 szelvényen. A térképszelvények egyszínű feketék, méretük $75,5 \times 60,5$ cm. A jelmagyarázata – az ábrázolt területből kifolyólag – speciálisabb: vízrajzi, folyamfelmérési és vízszabályozási szempontból fontos jeleket tartalmaz. Például: Duna szabályozási betontok, Duna szabályozási fixpontok, a vízrajzi osztály szelvénykövei, pótkövei. A határvonal itt a vízrajzi szelvénykövek közé van berajzolva, a határvonal sugarának adataival együtt.²¹

5.1.4 Az 1 : 2880 méretarányú határtérképmű

A térképezés a csehszlovák határon 1 : 2880 méretarányban az állami földmérés szelvénybeosztásának megfelelő szelvényeken történt. A Dunát – a II. szakaszt – kivéve, az egész határvonalat 278 szelvényen térképezték fel. A térképszelvényeket a két delegáció

egymás között egyenlően osztotta fel, minden delegáció 139 szelvényt dolgozott ki, csupán a határvonal felrakásának az ellenőrzését és a saját oldal felrakását végezte el a másik delegáció.²²

A térképszelvényeket határszakaszonként, külön-külön számozták meg, mint ahogy határszakaszonként külön is térképeztek. A térképek egyszínű feketék, méretük $75,5 \times 60,5$ cm, tehát elég nagy, ami megnehezíti a kezelését. A térképmű egyezményes jelekben igen gazdag. A határvonalat minőség (állami, községi, bemért, felmért, birtok, mozgó) szerint 7, a határjelek fajtáit 10 jellel ábrázolja. A topográfiai viszonyoknál elsősorban a terepalkulatok (csatorna, bevágás, töltés, közlekedési útvonalak és művelési ágak) a legfontosabbak.²³ A térképszelvények sokszorosítását a prágai Pénzügyminisztérium Térképészeti Intézete végezte.

5.1.5. *A részletes határleírás*

A részletes határleírások felét a magyar, másik felét a csehszlovák delegáció szerkesztette meg. Az összehasonlítást mindkét delegáció a legnagyobb gonddal végezte el. A részletes határleírás szintén a határszakaszoknak megfelelően, 27 külön füzetből áll. A füzetek a határszakaszok eltérő hosszúsága miatt különböző oldalszámúak. A határleírás 13 szempont szerint írja le a határvonalat. A határkövek számával és nemével (típusával) kezdődik a leírás. Utóbbiak a határjelek francia kezdőbetűivel – O = szakaszkö, P = főkö, I = mellékkő, C = közbeiktatott kő – vannak rövidítve. A határkövek után a sokszögpontok (és háromszögelési pontok) számát sorolja fel a két ország területén, amit a határvonal leírása követ, kötől-köig.

Ez után áll a sokszögoldalakra vonatkoztatott helymeghatározása a határkönek, a határkö (vagy a sokszögpont) távolsága az előtte lévő határkötől (vagy sokszögponttól), a határvonal törési szöge (mely állam felé), fok, perc, másodperc értékben, majd a határjel Budapest sztereografikus vetületi rendszerre vonatkoztatott összehangolt közli, valamint a határjel Adriai tengerszint feletti magasságát. Utána következik a határvonal helyszínrajza (ez nincs mindig meg) és az 1 : 2880 és az 1 : 25 000 méretarányú térképszelvények száma, amelyen a határjel megtalálható. Végül a megjegyzés rovatban aktuális információk kaptak helyet a határjelekről (pl. ikerkövek vagy ezek koordinátái).

A határleírást kiegészíti a határvonal átnézeti vázlata, a határszakaszok jelölésével. A XXVIII. szakasz leírását kiegészíti a Túr patak középvezetékének vázlata 1 : 1000 méretarányban.

Külön figyelmet érdemel a Duna-szakasz határleírása, ahol nemcsak a határkövek vannak leírva, hanem az egyéb pontok: a vízrajzi osztály szelvényköve, pótszelvénykö, km oszlop, háromszögelési kövek, dunaszabályozási betontokok és a régi km kövek is. A határvonal a hajózható főmeder kisvízszint középvezetékének távolsága a magyar és a csehszlovák oldalon elhelyezett kövektől mért távolságban van megadva. Mind a magyar, mind a csehszlovák oldalon elhelyezett kövek koordinátáit megadták. Ezen kívül egyéb háromszögelési pontok, templomtornyok, gyárkérmények, szintezési fix pontok számát, koordinátáit is megadták.²⁴ A határleírás szintén 100 példányban: 28 francia, 30 magyar és 40 cseh szöveggel készült el.

A Nagykövetek Tanácsa 1924. május 21-i döntése értelmében egy „általános határleírást” (description generale) kell szerkeszteni. A mellékelendő térkép a HMB döntése értelmében 1:200 000 méretarányú lett. A határtérképeket és a határokmányokat a HMB 1925. május 15-én Brünmben tartott utolsó ülésén a bizottság tagjai aláírták és lepecsételték.²⁵ A jegyzőkönyvek aláírásával Magyarország a trianoni szerződésbeli köteleességét teljesítette, és a határmegállapítás formálisan befejeződött. Ezzel a lezárult a trianoni (első) magyar–csehszlovák határ megállapítása, kijelölése és határokmányainak elkészítése.

5.2. A magyar–román határszakasz határokmányai

5.2.1. Az 1 : 5000 méretarányú térképmű

A magyar–román határvonal 10 határszakaszának térképeit egy tékában – külön laponként – tárolták. A román határvonal „atlasza” a következőket tartalmazza:

1 db címlapot, db 1 : 375 000 méretarányú határvázlatot, amelyben az 1 : 5000 méretarányú térképszelvények hálózatában az egyes térképek számának és a határvonal mindkét oldalán közvetlenül fekvő községek neveinek feltüntetésével, az egyes szakaszok szerinti felosztással a határvonal fel van tüntetve hármashatárponttól-hármashatárpontig. 1 db francia, magyar, román nyelvű jelmagyarázatot az 1:5 000 méretarányú térképekhez. 126 db 1 : 5000 méretarányú térképszelvényt, amelyen, a határvonalon fekvő határjelek vannak helyzetüknek megfelelően berajzolva számaik és megnevezésük feltüntetésével.²⁶

A magyar–román határt 126 térképszelvény fedi le, amelynek számozása folyamatos és délről észak felé halad. A térképjelek általában ugyanazok, mint az 1 : 2880 méretarányú térképen. A határjelek fajtái és a határvonal pontos beazonosításához szükséges természetes és mesterséges tereptárgyak jelmagyarázatát tartalmazza. A Nagykövetek Tanácsához elküldött térképek névjaja francia nyelvű.

A magyar–román határfelmérés egyszínű fekete térképszelvényei, amelyek budapesti sztereografikus vetületi rendszerben készültek 1 : 5000 méretarányban, 60 × 60 cm-es négyzet alakú tükörméretben készültek. Egy oldala a térképszelvénynek a valóságban 300 méternek felel meg. A térkép a határvonaltól jobbra és balra egy 100–100 m széles sávot ábrázol. A térkép tartalmazza az összes határkövet, megjelölésükkel, egyéb megjelöléseket és a határ menti földrészleteket. A határvonal vékony fekete vonal, a színezett példányoknál román oldalon kék, magyar oldalon piros 2 mm széles csíkkal szegélyezve. Azon községek, amelyek román tulajdonba mentek át, új elnevezésük szerint íratlak meg, alatta zárójelben a régi magyar megnevezésük áll.²⁷

5.2.2. A határszakasz szöveges leírása

A határokmányok szöveges leírását két részre oszthatjuk: a határvonal tényleges leírására, valamint a geodéziai leírásra. A részletes határleírás határszakaszonként, magyar, francia, román nyelven készült el, úgyhogy minden oldalon három nyelven, vagyis három hasámban található a szöveg.

A határleírás legfontosabb része a 37 oszlopból álló határjelek regisztere, „A Registre d’abornement”. Ez a határkövek gyors és pontos beazonosítását szolgálja. A határjelek számának megnevezésével indul, utána közli a két ország kezdőbetűjét, ahol a határjel található. Ez után a megfelelő ország vármegyéjének, járásának, községének a neve következik, ahol a határjel található, majd az 1 : 5000 méretarányú térképszelvény száma, a kő típusa (T. C = hármashatárkö, F. S. = szakaszvégkö, P. = főkö, I. = közbeiktatott kö, Pil. P. = főpilota, Pil. I. = mellékpilota, P. P. = poligonkö, Pep. Pil. = pilota reperköve, P. R. T. C. = reperkö a hármashatárnál). Ez után a határpont helyszínrajzi leírása és száma, a parcellaszámok, amelyek a határleírásban szerepelnek, valamint a határjel visszaállításához szükséges helyszíni bemérések. A rajzból kivehető a határjel megerősítésének fajtája (domb, esetleg rőzsefonással megerősítve, falazás, beton). Utána az összes határjel és az esetleges segédpontok budapesti sztereografikus vetületi összrendezői. A határjel helyzetének viszonyítása a szomszédos határjelhez, amely felé a mérés történt. A mért törésszög fok, perc, másodperc. A végleges összrendezőkből számított pontos középpérték-távolság méterben, cm-ben. A két szomszédos pont végleges összrendezőiből számított azimutszö-

ge. A méréseknél mért pontok neve vagy száma, a pontok szögértékei, távolságuk km-ben. A két főkö között bemért közbeiktatott kövek mérési adatai. A Magyarország felé eső rendezők +, a Románia felé esők – előjelűek. Utána egy tájékoztató vázrajz, amelynek méretaránya változó. Ez a vázrajz feltünteti a három főpont helyét, a végleges összrendezőkől számított törési szöget és távolságot. Abban az esetben, amikor határjel egyben háromszögelési pont, az észlelési irányok rajzait. A közbeiktatott kövekre vonatkozóan a két szomszédos főkö, a közbeiktatott kövek és ezek abciszái és ordinátái, a román és magyar hosszmerések középértéke. Utána a határjelek Adriai tengerszint feletti magassága, amelyet a magyar szintezésből vezettek le. Legvégül a megjegyzések rovatban a következők szerepelnek: ha a határvonal között a két kő nem egyenes, akkor a bemérés adatai. A határvonal leírása két vagy több határpont között, akadályok növényzet, határvonalak esetén. A Registre d'abornement lapszáma, ahol a vízfolyások esetén a megfelelő vázrajzok és adatok megtalálhatók. Szükség esetén a szomszédos szakasz első pontjának összrendezői vagy egyes pontok földrajzi szélessége és hosszúsága. Ha a pont több község közös pontja. Kivételes esetekben a mérésekre vonatkozó adatok. Részletek a határvonalra vonatkozóan, ha a határ nem egyenes vonalban halad.²⁸

5.2.3. A határszakasz geodéziai okmányai

A szöveges határleírás másik nagy csoportját a határszakasz geodéziai okmányai képezik. Határszakaszonként külön táblázatba foglalták össze a háromszögelési pontok földrajzi leírását, valamint a háromszögelési pontok derékszögű összrendezőinek adatait. A geodéziai leírás a határvonal geodéziai hálózatát, pontjainak földrajzi leírását és összrendezőit adja meg. 1925. június 27-én a HMB tagjai aláírásukkal és pecsétjükkel látták el a határtérképek és a határregiszterek, 28-án az 1 : 200 000 méretarányú áttekintő térképek három-három példányát. A jegyzőkönyvek aláírásával a határmegállapítás formálisan befejeződött.²⁹

5.3. A magyar–jugoszláv határszakasz határokmányai

5.3.1. A határszakasz – különböző méretarányú – térképei, határkitűzési vázlatok

A határtérképek szelvényezése határszakaszonként külön történt meg. A szelvényezésből kitűnik, hogy egyes szakaszokban a szelvények darabszáma nem azonos a térképek sorszámaival. Például: a C szakasz első térképe az 1–3. számozást viseli, míg az utolsó szelvénye a 27–28. sorszámu. A határtérképek tartalmukat, jellegüket tekintve inkább határvázlatok. A úgynevezett „mérteket tartalmazó felvételi előrajzok” képezik a határmegállapítási eredményeket. Ezek a „határkitűzési vázlatok” a kateszteri térképek nagyításával és kicsinyítésével készültek el, 13 méretarányban: 1 : 100, 1 : 500, 1 : 720, 1 : 1000, 1 : 1440, 1 : 2000, 1 : 2500, 1 : 2880, 1 : 3000, 1 : 4000, 1 : 5000, 1 : 5760 és 1 : 7200.²⁷ A térképek méretaránya egy adott szakaszon belül is változik. Például a B szakaszban 18 db térkép 1 : 5760, 21 db térkép 1 : 7200 méretarányú. A határvonal térképeinek vetületei is többfélék: az A és a B szakasz egy része a hengervetület középső, a B szakasz másik része és a C szakasz hengervetület déli rendszerében, a D, E és az F szakaszok a sztereografikus vetület budapesti rendszerében készültek el. A határvonalról 261 darab határvázlat született, 198 db szelvényen. Mintegy 53 040 db térképvázlat – 52 040 térképlapon – készült el nyomdai úton: A szakasz 7680 db, B szakasz 13 440 db, C szakasz 6600 db, D szakasz 8160 db, E szakasz 13 440 db, F szakasz 3720 db.³⁰

A „B” szakasz szelvényeit a m. kir. Államnyomda sokszorosította. A többi nyomdai

sokszorosítási munkát a m. kir. Állami Térképészeti Intézet (a m. kir. Pénzügyminisztérium XIII/c. osztálya) nagyon szépen és gyorsan végezte.

A térképek jelmagyarázata 9 egyezményes jelből áll. Kétféle határjelet különböztet meg, határdomb facölöppel és határdomb számozott határkövel. Négyféle határjelölés van: kijelölt határvonal (államhatár), járási-, birtok-, községhatár. Ezen kívül út, vasút, árok van jelölve. A megjegyzéseknél: a meglévő határdombok feketével, az újabban emeltek vörössel vannak jelölve. A térképek $53 \times 38,5$ cm nagyságú papíron vannak, a jobb helykihasználás érdekében „darabolva”. A térképek borítóján a szakasz száma, térképen lévő határjelek száma, a megye, járás és községek vannak feltüntetve, ahol a határvonal húzódik és a méretarány. A térképek színesek, mert a határvonal és a határjelek száma pirossal van nyomtatva. A többi jelkulcs szerint kézzel van kiszínezve a határvonal pirossal, a községi határ zölddel, a vízrajz kékkel, az út barnával van alászínezve. A határvázlatokon a folyók medervonalai között húzódó határvonalat szabálytalan görbe vonalként ábrázolták.³¹

5.3.2. Az 1 : 25 000 méretarányú melléktérképek

A határvonalról nagyobb méretarányú 1 : 2880 vagy 1 : 5000 méretarányú térkép nem készült. A határtérképek (vázlatok) melléktérképei az 1 : 25 000 méretarányú a III. katonai felmérésből származó – a határvonalat ábrázoló – kivágatok. Ezek eltérő nagyságúak, a határvonal és a határjelek száma pirossal van rányomtatva. Helyenként a vízfolyásoknál kékkel kézzel kiszínezve. A térképkivágaton szerepel az 1 : 75 000 m méretarányú térkép neve és száma.³²

5.3.3. A határszakasz szöveges határleírása

A határvonal leírása is szakaszonként történt meg. A francia eredeti szövegről hiteles fordítás készült magyar és szerb nyelven. A határleírás a határvonal szöveges rögzítését tartalmazza. A határleírás végén egy megjegyzés van: „Eltérés esetén a szöveg és a térkép adatai között a térkép adatai a mérvadók.”³³

5.4. A magyar-osztrák határvonal határokmányai

A Nagykövetek Tanácsa által jóváhagyott új országhatár leírása és térképen való rögzítése során a következő dokumentumok keletkeztek.

Térképek: 3 db 1 : 200 000 méretarányú térképszelvénybe a határvonal piros vonallal berajzolva, 10 db 1 : 75 000 méretarányú térképszelvénybe a határvonal piros vonallal berajzolva és a főkövek számával feltüntetve, 13 db 1 : 25 000 méretarányú határvonalat ábrázoló térképmű, a határvonaltól mindkét oldalon 1–1 km távolságra helyszínelve. A határvonal piros vonallal feltüntetve, a főkövek számozva, és az 1 : 2880 méretarányú határtérképmű 180 szelvénye.

Határleírás: általános határleírás 1 : 200 000 méretarányú térképekkel, részletes határleírás a határtérképekkel együtt alszakaszonként 18 füzetben három (francia, német, magyar) nyelven. A HMB francia nyelvű zárójelentését és az elosztót mellékelték a felterjesztett dokumentumokhoz.³⁴

A magyar delegáció ezen kívül az egyes hatóságok részére tájékoztatás céljából elkészítette: a határvonal háromszögelési hálózat vázlatát, a sokszögmenetek kitzúzési vázlatát, az összes számítási jegyzőkönyvet, statisztikai kimutatást stb. A határokmányok elkészítése után a HMB 1924. augusztus 20-án tartotta utolsó ülését, ahol az öt állam (Japán biztos nem jelent meg) megbízottai aláírták az eleborátumokat és a térképeket.³⁵ Ezután a bizottság kimondta feloszlását.

5.4.1. Az 1 : 2880 méretarányú térképmű szelvényei

A magyar–osztrák határt 180 térképszelvény fedi le, amelynek számozása folyamatos, és északról dél felé halad. A térképlejelek általában ugyanazok, mint a többi határtérkép esetében. A határjelek 5 db birtokhatárjellel (régí községi vagy uradalmi határhalom, birtokhatárkő, határkő), a háromszögelési pontok 6 db jellel vannak ábrázolva. Állami-, községi- és birtokhatár, a földterület határa és földrészlet lett még jelölve. A térképmű két vetületben készült Az A I–VI. és a B. I–V. alszakaszok sztereografikus vetület budapesti rendszerben, a B. VI. és a C. I–VI. alszakaszok hengervetület középső rendszerében készültek. Az egyszínű fekete térképek 79×53 cm nagyságúak.³⁶

5.4.2. Az 1 : 25 000 méretarányú áttekintő térképmű

Az 1 : 25 000 méretarányú térképmű jelmagyarázata magyar és német nyelvű. Ami szembevető, a topográfiai elemek gazdagsága. Ez nem meglepő, hiszen eléggé „kiépült” kultúrtájon kellett a határvonalat kijelölni és ábrázolni. A 49 elemből álló jelmagyarázatból 13 a közlekedéssel, 8 a földhasznosítással foglalkozik, míg 5 a határvonal futását, 2 a határjeleket ábrázolja. Az egyszínű fekete térképek 79×53 cm nagyságúak.³⁷

5.4.3. A határszakasz szöveges leírása

Az osztrák határszakasz szöveges leírását alszakaszonként készítették el, vagyis 18 darabból áll. Három – magyar, német és francia – nyelven készült el, amelyet távolról, a fedőborító színéről is meg lehet ismerni.

A határleírás felépítése a következő: a címlap belső oldalán egy 1 : 75 000 méretarányú térképkivágat van, amelyen a határvonal folytonos pirossal és a főkövek száma van rányomva. Ez a térképkivágat egyébként megegyezik az 1:75 000 méretarányú határvonalat ábrázoló térképszelvényekkel. Az általános megjegyzésekben a határjelek típusát, elhelyezését ismertetik. Utána a határszakaszra vonatkozó határmegállapítás dokumentumaiból részletek következnek, ezek a Trianon-i és a Saint-Germain en Laye-i békeszerződés határleírásai, esetenként a Nagykövetek Tanácsának döntései, valamint a HMB azon ülésének dátuma, amelyen e határvonalat megállapították.

A határvonal részletes leírásánál egyik oldalon a határvonal futása vázlaton rögzítve. Másik oldalon táblázatos formában: a határjelek száma, jellege, anyaga, elhelyezése és egymástól való távolságuk méterben, törési szög a határjeleken. Utána a határvonal leírása a következő határjelig és hogy mi képezi a határvonalat. Ezután a határjelek összerendezői és a tengerszint feletti magasságuk és a megjegyzés rovat szerepel még.³⁸

6. Összegzés

Az Állami Térképészet szerkesztő osztálya 1931-ben a határmegállapítás felmérési anyaga alapján kb. ± 1 km pontossággal, megállapította Magyarország határhosszát. Eszerint Magyarország trianoni határhossza összesen 2266 km 297 m \pm 1009 m volt.³⁹

A trianoni határok lényegében mind a mai napig időtállóknak bizonyultak, néhány intermezzo jellegű – a határok történetében – rövid periódust leszámítva. 1938–1940 között az első és a második bécsi döntés következtében Magyarország határai megváltoztak: Magyarország területe négy lépésben: $79\,076$ km²-rel (Magyarország területének 85%-ával) gyara-

podott. A határvonal hossza 3491 km lett.⁴¹ Ez azt is jelentette, hogy a visszatért területek újra a magyar térszerkezetbe integrálódtak.⁴²

Az 1947. február 10-én aláírt Párizsi békeszerződés visszaállította Magyarországot 1938. január 1-jei határait kisebb módosításokkal. Ez maga után vonta azt, hogy a műszaki munkálatoknál nemcsak egyszerűen rekonstruálták az eredeti állapotot, hanem az adott politika és gazdasági helyzet által diktált szempontokat is figyelembe vették.⁴³

Jegyzetek

1. **Csüllög Gábor** (2010a): Birodalmi térszerkezetek a Kárpát-medencében. In: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok V. évfolyam 1–2. szám 2010. 181–186.p. Lásd még: **Csüllög Gábor** (2008a): Az európai áramlási terek hatása a Kárpát-medence területi tagolódásának történeti folyamatára. In Reményi P.–Szebényi A. (szerk.) A nagy terek politikai földrajza. Pécs, 2008. 334–341. p.
2. **Csüllög Gábor** (2010b): A Kárpát-medencei államtér problémái Trianon után. In: Közép-európai Közlemények III évfolyam 4. szám (No. 11.) 2010. 56–61. p.
3. **Csüllög Gábor** (2008b): Régiók a Kárpát-medencében – múlt vagy jövő? In: Közép-európai Közlemények I. évfolyam 2008. 1. szám 54–59. p.
4. Állam- és jogtudományi enciklopédia. I. k. Budapest, 1980. 391–392. p.
5. **Suba János** (2006a): Az Államhatár és határjelei. In: „Az ezer éves magyar rendvédelem” Rendvédelem-történeti füzetek 2006. XI. évf./14. sz. 121. p.
6. **Suba János** (1993): A Dualista Magyarország államhatárának kialakulása 1868–1918 között. In: A dualista Magyarország rendvédelme. Rendvédelem-történeti Füzetek, 1993. 4. sz. 88.p.
7. **Suba János** (2002a): Magyarország államhatárának változásai 1867–1947 között. PhD Doktori értekezés 2002. (kézirat) 7. p.
8. **Suba János** (2001a): A magyarországi határváltozások végrehajtói – a Határmegállapító Bizottságok a XX. században. In: Tanulmányok a XIX–XX. század történetéből ELTE 2001. 273. p.
9. **Suba János** (2006a): A magyar–szovjet határ kijelölése, kitűzése In: „Földrajz és Turizmus” Tanulmánykötet Dr. Hanusz Árpád 60 születésnapja tiszteletére 300. p. Nyíregyháza, 2006.
10. **Suba János** (2002a): Magyarország államhatárának változásai 1867–1947 között. PhD Doktori értekezés 2002. (kézirat) 19. p.
11. A rövidítés kedvéért továbbiakban a határtérképek szinonim kifejezést használjuk a határkijelölések és határfelmérések térképei helyett.
12. **Klinghammer István–Papp-Váry Árpád** (1975): Tematikus Kartográfia. 1975. 117. p.
13. A tematikus térképek osztályozására lásd: **Klinghammer István–Papp Váry Árpád**: Tematikus kartográfia. Az ő osztályozásukat vesszük alapul. Az osztályozásnál egyes kutatók más és más megnevezést használnak, például: térképkészítés módja szerint Meynen elsődleges forrástérképnek, Pillewizer tematikus felvételtérképnek nevezi az alaptérképet. Meynen, E (1972): The structural types of thematic map. 5th. Technical Conference of the ICA. Ottawa. 1972. (Kézirat); Pillewizer, W. (1967): Gestaltungsprobleme thematischen Aufnahmenkarte. Vermessungstechnik. Berlin. 1967.
14. **Suba János** (2002a): Magyarország államhatárának változásai 1867–1947 között. PhD Doktori értekezés 2002. (kézirat) 49. p.
15. **Suba János** (1994): Trianoni országhatár kitűzésének politikai és technikai kérdései In.: „Háború, Forradalom, Trianon” Rendvédelem-történeti füzetek 1994. IV./5. szám 61. p. A HMB-ről bővebben: **Suba János**: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar–csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921–1925. In: „Ahol a határ elválaszt” Trianon és következményei a Kárpát-medencében. 199–224. p. Balassagyarmat–Várpalota 2002. Szerk.: Pásztor Cecília.
16. **Suba János** (1996a): Magyarország határának kitűzése és felmérése 1921–1925 között. I. kötet. 80. p. 1996. Doktori disszertáció (kézirat).

17. **Suba János** (2001b): Trianoni határ kitűzése és térképei I. rész Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/1. szám 28. p.
18. **Suba János** (2001b): Trianoni határ kitűzése és térképei I. rész Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/1. szám 28. p.
19. **Suba János** (1996a): Magyarország határának kitűzése és felmérése 1921–1925 között. I. kötet. 82–83. p. 1996. Doktori disszertáció (kézirat).
20. **Suba János** (1997a): A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921–1925 között. In: Limes 1997. 2. szám 37. p.
21. **Suba János** (2003): A Duna, mint határfolyó. In: A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza. (Szerk.: Frisnyák Sándor–Tóth József) 311. p. 2003.
22. **Suba János** (1997a): A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921–1925 között. In: Limes 1997. 2. szám 36. p.
23. **Suba János** (2001b): Trianoni határ kitűzése és térképei I. rész Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/1. szám 29. p.
24. **Suba János** (2003): A Duna, mint határfolyó. In: A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza. (Szerk.: Frisnyák Sándor–Tóth József) 312. p. 2003.
25. **Suba János** (1997a): A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921–1925 között. In: Limes 1997. 2. szám 37. p.
26. **Suba János** (2002a): Magyarország államhatárának változásai 1867–1947 között. PhD Doktori értekezés 2002. (kézirat) 51. p.
27. **Suba János** (2001c): A Trianoni határ kitűzése és térképei II. rész. Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/2. szám 8. p.
28. **Suba János** (2001c): A Trianoni határ kitűzése és térképei II. rész. Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/2. szám 8. p.
29. **Suba János** (2000a): A trianoni magyar–román határ kitűzése 1921–1925. In: 'Az Alföld történeti földrajza I–II.' II. kötet. 54. p. Nyíregyháza 2000.
30. **Suba János** (2000b): A magyar–jugoszláv határmegállapító bizottság működése 1921–1924 között. In: „A Mura mente és a trianoni békeszerződés” „Pokrajina in trianonska mirovna pagodba” 148. p. Lendavski zveki, Lendvai füzetek. 17. Lendva/Lendava 2000. Szlovénia.
31. **Suba János** (1999): A Jugoszláv királyság északi határának kitűzése. In: Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve 43. 1998. 235. p. Pécs 1999.
32. **Suba János** (2001d): A Trianoni határ kitűzése és térképei III. Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/3. szám 8. p.
33. **Suba János** (2001d): A Trianoni határ kitűzése és térképei III. Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/3. szám 9. p.
34. Összehasonlítottuk a határleírást és a határtérképeket, hogy a határmenti közös utakat hogyan írja le, illetve hogyan jelöli a határvázlat. Azért vettük az utat összehasonlítási alapnak, mert ezt mindenféleképpen jelölni, illetve leírni kell, már csak azért is, mert határőrizeti szempontból igen fontos szerepe van. Az összehasonlítás meglepően eredménnyel zárult. 47 út (az „A” szakaszban 20, a „D” szakaszban 8, az „E” szakaszban 15, az „F” szakaszban 4 út) található a határtérképeken, amelyek nem szerepelnek a határleírásban. A HMB az utakkal kapcsolatban következőképpen járt el: a karban tartott utak mindig egészében az egyik államhoz tartoznak, a határvonal tehát az út külső szélén vezet. Karban nem tartott dűlőutaknál rendszeren a határvonal az út közepén halad, így a határőrizeti szervek járőrözése és a lakosság közlekedése azon a fél úton történt meg. **Suba János** (20002a): Magyarország államhatárának változásai 1867–1947 között. PhD Doktori értekezés 2002. (kézirat) 49. p.
35. **Suba János** (1996a): Magyarország határának kitűzése és felmérése 1921–1925 között. I. kötet. 194. p. 1996. Doktori disszertáció (kézirat). Az elosztóból kitűnik, hogy teljes sorozatot minden határokmányból csak az Országos Levéltár, a Miniszterelnökség, a Külügy- és Belügyminisztérium kapott. A többi minisztérium mellett a határ menti megyék közigazgatási apparátusa (alispánok, járási szolgabíró hivatalok), katonai, csendőri, vámőrkerületi parancsnokságok, pénzügyigazgatóságok, földmérési felügyelőségek, térképtár, Háromszögélő hivatal szerepelnek még az elosztón. Elosztón kívül sok egyéb intézet, hivatal, határszéli város is kapott határdokumentumokat.

36. **Suba János** (1997b): A magyar–osztrák határ kitűzése és határokmányai. In: „Magyarok maradtunk” 1921–1996. 80. p. A Soproni Szemle kiadványai Új sorozat 20. (szerk.: Turbuló Éva) Sopron. 1997.
37. **Suba János** (2001e): A Trianoni határ kitűzése és térképei IV. rész Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/4. szám 15. p.
38. **Suba János** (1997b): A magyar–osztrák határ kitűzése és határokmányai. In: „Magyarok maradtunk” 1921–1996. 81. p.
39. **Suba János** (2001e): A Trianoni határ kitűzése és térképei IV. rész Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/4. szám 15. p.
40. A határhossz-megállapítás a határmegállapító bizottságok részletes határleírásai és a nagyméretarányú határtérképei alapján történt. A határleírások a határkövek közti távolságokat cm-re pontosan megadják. Az egyes szakaszok határhosszát e megadott hosszértékek összeadásával nyerték, és térképen egyszeri leméressel ellenőrizték. Azokon a határszakaszokon, ahol a határkövek nem magán a határvonalon állnak, ott a határvonal hosszát a térképről való leméressel határozták meg. Minden távolságot kétszer mértek, és végleges értékül a két mérés számtani középértékét vették. (Ez a mérés 78 munkanapot, két ember másfél hónapi munkáját vette igénybe.) Térképészeti Közlöny, II. k. 1932. 1–2. füzet 33–34. p.
41. **Csüllög Gábor** (2007): A Felvidék Magyarország történeti térszerkezetében. In: Frisnyák S.–Gál A. (szerk.): Dr. Peja Győző emlékkönyv. Nyíregyháza–Szerencs, 2007, 201–225. p.
42. **Suba János** (1997c): Terület-visszacsatolások határkijelölő munkálatai 1938–1941 között. In: „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” Rendvédelem-történeti Füzetek 1997. V./6. szám. 103. p.
43. **Suba János** (1996b): Magyarország hátárainak kijelölése az 1947. évi Párizsi békeszerződés alapján. In: „Háborúból Diktatúrába”. Rendvédelem-történeti füzetek. 1996. VI./ évf. 7. szám 96. p.

Felhasznált Irodalom

- Állam- és jogtudományi enciklopédia. I. kötet. Budapest, 1980. 391–392. p.
- Csüllög Gábor** (2007): A Felvidék Magyarország történeti térszerkezetében. In: Frisnyák S.–Gál A. (szerk.): Dr. Peja Győző emlékkönyv. Nyíregyháza–Szerencs, 2007, 201–225. p.
- Csüllög Gábor** (2008a): Az európai áramlási terek hatása a Kárpát-medence területi tagolódásának történeti folyamatára. In Reményi P.–Szebényi A. (szerk.) A nagy terek politikai földrajza. Pécs, 2008. 334–341. p.
- Csüllög Gábor** (2008b): Régiók a Kárpát-medencében – múlt vagy jövő? In: Közép-európai Közlemények I. évfolyam 2008. 1. szám 54–59. p.
- Csüllög Gábor** (2010a): Birodalmi térszerkezetek a Kárpát-medencében. In: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok V. évfolyam 1–2. szám 2010. 181–186. p.
- Csüllög Gábor** (2010b): A Kárpát-medencei államtér problémái Trianon után. In: Közép-európai Közlemények III évfolyam 4. szám (No. 11.) 2010. 56–61. p.
- Klinghammer István–Papp-Váry Árpád** (1975): Tematikus Kartográfia. 1975.
- Suba János** (1993): A Dualista Magyarország államhatárának kialakulása 1868–1918 között. In: A dualista Magyarország rendvédelme. Rendvédelem-történeti Füzetek (szerk.: Dr. Újhelyi Gabriella), 1993. III./4. szám. 1993. 81–101. p.
- Suba János** (1994): Trianoni országhatár kitűzésének politikai és technikai kérdései In: „Háború, Forradalom, Trianon” Rendvédelem-történeti füzetek (szerk.: Dr. Öry Károly) 1994. IV./5. szám, 61–64. p.
- Suba János** (1996a): Magyarország határának kitűzése és felmérése 1921–1925 között. I. kötet. 1996. Doktori disszertáció (kézirat).
- Suba János** (1996b): Magyarország hátárainak kijelölése az 1947. évi Párizsi békeszerződés alapján In: „Háborúból Diktatúrába”. Rendvédelem-történeti füzetek. (szerk.: Dr. Öry Károly) 1996. VI./ évf. 7. szám. 96–106. p.

- Suba János** (1997a): A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921–1925 között. In: *Limes* 1997. 2. szám. 29–41. p.
- Suba János** (1997b): A magyar–oszták határ kitűzése és határokmányai. In: „Magyarok maradunk” 1921–1996. A Soproni Szemle kiadványai Új sorozat 20. (szerk.: Turbulý Éva) Sopron. 1997. 71–82. p.
- Suba János** (1997c): Terület-visszacsatolások határkijelölő munkálatai 1938–1941 között. In: „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” Rendvédelem-történeti Füzetek (szerk.: Dr. Óry Károly) 1997. V./6. szám. 98–103. p.
- Suba János** (1999): A Jugoszláv királyság északi határának kitűzése. In: *Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve* 43. (szerk.: Uhertovics Ákos) 223–242. p., 1998. Pécs, 1999.
- Suba János** (2000a): A trianoni magyar–román határ kitűzése 1921–1925 In: „Az Alföld történeti földrajza I–II.” (szerk.: Frisnyák Sándor) II. kötet. 47–55. p. Nyíregyháza 2000.
- Suba János** (2000b): A magyar–jugoszláv határmegállapító bizottság működése 1921–1924 között. In: „A Mura mente és a trianoni békeszerződés” „Pokrajina in trianonska mirovna pagodba” p. Lendavski zveki, Lendvai füzetek. 17. (szerk.: Gönz László) Lendva/Lendava 2000. Szlovénia. 137–153. p.
- Suba János** (2001a): A magyarországi határváltozások végrehajtói – a Határmegállapító Bizottságok a XX. században. In: *Tanulmányok a XIX–XX. század történetéből* (szerk.: Zeidler Miklós) 273–284. p., Bp. ELTE 2001.
- Suba János** (2001b): Trianoni határ kitűzése és térképei I. rész Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/1. szám 25–29. p.
- Suba János** (2001c): A Trianoni határ kitűzése és térképei II. rész. Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/2. szám 4–9. p.
- Suba János** (2001d): A Trianoni határ kitűzése és térképei III. Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/3. szám 3–6. p.
- Suba János** (2001e): A Trianoni határ kitűzése és térképei IV. rész Geodézia és Kartográfia LIII. évfolyam 2001/4. szám 12–16. p.
- Suba János** (2002a): Magyarország államhatárának változásai 1867–1947 között. PhD Doktori értekezés 2002. (kézirat).
- Suba János** (2003): A Duna, mint határfolyó. In: *A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza.* (Szerk.: Frisnyák Sándor–Tóth József) 305–314. p. 2003.
- Suba János** (2006a): Az Államhatár és határjelei. In: „Az ezer éves magyar rendvédelem” Rendvédelem-történeti füzetek (szerk.: Suba János) 2006. XI. évf./14. sz. 120–126. p.
- Suba János** (2006b): A magyar–szovjet határ kijelölése, kitűzése. In: „Földrajz és Turizmus” Tanulmánykötet Dr. Hanusz Árpád 60 születésnapja tiszteletére (szerk.: Kókai Sándor) 299–311. p. Nyíregyháza 2006.